

İsparozlar

O isparozlar şimdi nerede? İskeleden başlıyor, sahilden deniz banyolarına, hatta daha da ileri Gazhane'ye kadar yürüyorum. Tek bir isparoz pırlıtsı bile yok! Karşıyaka sahili Konak veya Alsancak, Karataş da Güzelyalı veya Göztepe, nereye gidersen git, İzmir tarafından farklıdır; deniz oralarda olduğu gibi derin değildir, sığdır, eskiden daha da sığdı. Sahilde, denizde, midye bağlamış taşlara, ayağa dolanan yosunlara aldırış etmeden, yalınayak yürümek artık mümkün değil. İsparozlar da yok!

O isparozlar nereye gittiler! İsparozlar körfezin yerlileri, temel sakinleriydi. Haziran başlarından kasımlara (o zamanın deyimiyle teşrinlere) kadar, Karşıyaka sahil yaşamının, belki göz alıcı değil ama vazgeçilmez renklerinden birisi muhakkak isparozlardı. Özellikle sabahları deniz yosunlarının, otlarının arasında, şüphesiz mutluluktan sık sık yan döner, güneş parıltısıyla göz kırpar, eğer yalnızsanız, yolunuzda size arkadaşlık ederlerdi. Hiçbir oltayı, hele bizim gibi balık tutmaya hevesli Karşıyaka çocuklarının oltasını geri çevirdikleri görülmemiştir. İkincisinde değilse en fazla üçüncü atışınızda fazla bekletmeden oltanıza muhakkak birisi takılır, size "bir balık tutmuş olma" mutluluğunu tattırırdı. Karşıyaka'da isparoz tutmuş olmak, bir sepet dolusu da olsa, bir olta balıkçısı için başarı kabul edilmemiştir. Annemin yüz buruşturmasını hâlâ hatırlıyorum; başını çevirir, arkamdan gelen kedileri gösterirdi. Ama isparoz yansımalar, olmayan bir Karşıyaka sahili de düşünülemezdi. Bütün sahili tekrar tekrar dolaşılıyor, derinliklerden bir isparoz parıltısı, bir yansıma görebilmek için dikkatle bakıyorum.

Peki nereye gittiler, daha doğrusu neden geri gelmediler?

Körfez deyince ilk akla gelen, elbette çipuradır. Lidaki, lida ve çipura, bunlar küçükten büyüğe çipuranın isimleridir. Şimdilerde satılan standart çiftlik çipurası, o zamanın ölçülerine göre ancak lida olabilirdi Çipura daha da büyük, daha da iridir, avlanmak için kayıkla kıydan en az elli altmış metre açılmanız ya da Papaz (Bostanlı) açıklarına gitmeniz lazımdır. Yem olarak mamun kullanmanız ve oltanıza zoka takmanız şarttır. Sahilden oltayla, ne kadar uzağa atarsanız atın, daha çok lidaki, seyrek de olsa lida tutabilirsiniz. Yeminiz midye ama asıl sülünesdir. Deniz durgun havalarda, lidakilerin oltanızın etrafında dolaşmasını, birisinin yemi kapıp kaçırışını izleyebilecek kadar berrak ve sığdır.

Görerek balık avlamak!

Çipura, isparoz gibi ot balığı değildir; denizde yosunluklarda, otluklarda değil kumluk yerlerde yaşar. Dilsiz mektebinin karşısı, yanı nikâh dairesinin girişine göre solu, Karşıyaka tarafı kumluk sığ bir alandı. Küçük bir plaj, deniz diz kapaklarımıza kadar bile yükselmüyordu. Mayolu olmadığımız zamanlarda, denize pantolonlarımızın paçalarını sıvar, öyle girer, dolaşırdık. Önümüzden hızla kefal sürüleri geçirdi, denizanalarından sakınır, avuçlarımızı açarak suya daldırır hareketsiz durarak hamsilerin gelmesini beklerdik. Sık sık rastlanan olay kumda gizlenmiş dil balığının üzerine basmaktır. Ayağınızı kaldırmadan üstünde tutarak balığı yakalamak, hiç birimizin uygulayamadığı ortak bir karardı. Kendinizi önceden ne kadar hazırlamış, ne kadar kararlı olursanız olun dil balığının çırpışından irkilir, ayağınızı ani bir hareketle kaldırır, balığı yine kim bilir kaçınıcı defa kaçırdınız. Öncelikli işimiz sülünez çıkarmaktır. Bu hayvan denizde kendisini kuma diklemesine gömerek yaşıyordu. Yapısı da buna uygundu. Kısa ve kalın bir kaleme benzerdi. Varlığı, ancak uzman gözlerin seçebileceği kumda bitişik iki küçük delikten anlaşılırdı. İki yakalama yönteminden birincisi, bizim yaptığımız parmak yöntemi, işaret parmağını bitişik iki deliğin bir yanından başparmağınızı diğer yönünden kuma sokup birleştirerek yakalamaya çalışmak; diğeri ise balıkçıların kullandığı geriye dönüşü ok biçimi dökme kurşunla kapatılmış uzun ve düzgün bir teli, sülüneslerin deliğinden içeri sokarak yakalamaktır. Yeterli miktarda çıkardıktan sonra kumsalda daha da ilerler, oltalarımızı ileriye lidakilerin, lidaların bulunduğu

yerlere doğru atardık. Balık tutulmuş olsun olmasın yemin değiştirilmesi bir başka sorundu; oltanın toplanması, hele imbat sertse, rüzgârda savrulup dolaşan misinanızı bir düzene koymanız çok zorlaşırdı. Küçük balık sepetlerimizi, pantolon kayışının yardımıyla önümüze bağlamak, oltaları bu sepetlerin üzerinde düzenli bir şekilde toplamaya çalışmak bulabildiğimiz tek çareydi.

O lidaki avcısı çocuklar nereye gittiler, o sülunesler nerede!

Kayıkları olmayan bir Karşıyaka, özellikle yazları, düşünülemezdi. Deniz banyosu olanların (soyunma ve denize girmek için kapalı alanları da bulunan bazı yalıların önündeki özel iskeleler) kayıkları, eğer varsa motorları, bu banyolara bağlıydı. Ama daha çok iskelenin iki yanında kümelenmişlerdi. Karşıyaka beylerinin yaz eğlencelerinden biri, hatta önde geleni bu kayıklardı. Akşamüzeri, öğle uykularından sonra toplanıp körfeze açılıyor, tuttıkları çipuraları hemen orada temizleyip ızgara yapıyor, guruba karşı rakı içerek sohbet ediyorlardı. Çok defa da mehtaplı yaz geceleri zamanın gençleri sahile yakın yerlerde kayak gezintisi yapar, dönemin moda çalgısı akordeon çalarak şarkı söyler eğlenirdi.

“Özellikle yaz akşamları yapılan kayak gezintilerini yeniden yaşadım. On onbeş arkadaş içimizde saz çalanlarla, güzel seslilerle , iki büyük kayak tutardık . Bunları birbirine yandan bağladık. Hafif kürek vuruşları ile her iki kayığın yanından sulara dokunarak ya Kışla yönünden ya Bahribaba’dan yola çıkar, yavaş yavaş, kıyıyı uzakta bırakmayarak Kokaryalı’ya (şimdiki adıyla Güzelyalı) ve daha yukarıya kadar giderdik. Kayıklar yiyeceklerle, içeceklerle dolu olurdu. Bir bahçede durulur, içilir, yenilir, çalmır söylenir ve özellikle üzüntüden art niyetten arınmış birkaç saat yaşanarak bol bol gülünürdü. Böylelikle gelecek gezintiye kadar sürecek bir ruh dinlenmesi toplanarak, gece geç vakit, ertesi sabahki yaşayışın gürültülü ortamına atılmak üzere geri dönülürdü” (Halid Ziya Uşaklıgil- Kırk yıl, İnkılap Kitapevi Sh. 362)

Hemen her gün körfeze açılıp balık tutanlardan babamın bir arkadaşı bir amca vardı. Sahilden bütün gücümle bağırıyor yine de duyuramıyordum. Körfezde kayakla balık avlamak bir çocukluk özlemiydi, yalnız benim mi? Hepimizin. Belki ısrarlarım dayanamadı, şüphesiz beni kırmak da istemedi, bir defa körfezde kayakla balığa çıktım. Kayak gezintisi demek belki daha doğru, Naldöken’e doğru şöyle bir dolaştıktan sonra iskelenin oralarda kıyıya yanaşıp indirmişlerdi. Kayakta balık tutmanın büyüklere özgü olduğunu anlamıyor mu, yoksa anlamak mı istemiyordum...

Şimdi aklımda kalan sadece hayal kırıklığı üzüntü. Yıllar sonra, ekmeğimi kazanıp elim biraz para tutar tutmaz, işim kendime bir kayak almak oldu. Körfezde balığa çıkmanın keyfini sürecektim!

O kayıkların da hiçbiri geri gelmedi!

Dilbalığı, levrek, kefal, özellikle topan kefal, çiçina (vatos), köpek balığı vd. körfezde bütün balıklar vardı. En iyi sardalye Karşıyaka’da tutuluyordu. İskele civarı dışında bütün sahil balıkçılarındı, ama daha çok şimdi iskelenin yanında, otobüs duraklarının bulunduğu yerle yukarıda anlattığım, bizim sülunes çıkarıp, lidaki tuttuğumuz küçük plajda ağustos ayı ile birlikte tratalarını atıp çekmeye başlardı. Martılar denizden, biz çocuklar karadan etraflarını sarar beklemeye başladık. Bizi ilgilendiren asıl çiçinalardı, tratanın o sardalye dolu büyük torbası içerisinden tek tük de olsa köpekbalığı gibi ürkütücü, çiçina gibi korkutucu balıklar da çıkıyordu. Çiçinanın ince uzun kuyruğunun altında saklı zehirli ve girdiği yerden, yara açılmadan çıkarılması mümkün olmayan iğnelerinden hepimiz çok korkuyorduk. Balıkçılar çiçinayı dikkatle parmaklarını iki gözüne sokarak yakalar, karaya, bize doğru atardı. Önce kaçırsın, sonra birbirimizi iterek, korkakça yaklaşırdık.

O gümrük kolcusunu nasıl unutabilirim, ne zaman balığa çıksam oltamı elimden alıyordu!

Palaskası oldukça iri göbeğini zorlukla çevreliyordu, daha çok iri ellerini hatırlıyorum; o zamanki evimizin önünden -şimdi öğretmenler evinin (eskiden önce mason mahfeli, sonra Halkevi) biraz ilerisinde Celâl Bey Sokağı girişini geçtikten az sonra, Tuna Apartmanının bulunduğu yer-, balık tutmak için her oltamı atıştan biraz sonra gelir, mantarını elimden alıp oltamı sarar, üzüntüme, yalvarmalarına tek kelime cevap vermeden alıp götürürdü. “Çocukların balık tutması yasaktı!” Şimdi Anayasa Meydanı’nın bulunduğu yerde, Alaybey dönüşünde köşede, bu kolcunun bulunduğu gümrük kulübesi, kulübenin de açıklarında, en az yüz elli iki yüz metre, şamandıralara bağlı, büyük kapkara mavnalar vardı. Ben tanımiyorum, bizden büyüktü, ününü bu mavnalara kadar yüzerek (gidip gelme) kazanmış bir Tarzan efsanesi anlatılırdı. İşte bu Tarzan bile büyük bir çiçinanın saldırısından kurtulamamış, kalçasına sapladığı dikenini acılar içerisinde hastanede bacağını keserek çıkarmışlardı. Çiçinalardan çok korkuyor denize girerken yada balık tutarken, birbirimiz içiçina geliyor! diye korkutuyorduk.

Çiçinalar da yok!

İskelenin çıkışında, altı on veya altı kırk vapuru olabilir , babamı bekliyorum Görürsem dondurma almak için harçlık isteyeceğim. Benim gibi balamı bekleyen başka çocuklar da var. Karşıyaka’lı beyler iş dönüşü vapurdan sohbet ederek çıkıyorlar. Mevsim bahar ya da yaz, günler uzun akşam olmasına daha var, kalabalık dağılmadan topluca Halk evine doğru yöneliyor., hopörlörün çevresinde toplanıyor. Kırklı yıllarda radyo , ender kişilerin sahip olabildiği bir lükstür. Karşıyakalılar’ın çoğunun evinde, hali vakti iyice yerinde olanlar dahil, radyo yoktur. İkinci Dünya Savaşı’nın bütün dehşetiyle devam ettiği günlerde, tek haber kaynağı Halkevi radyosunun hoparlörüdür. Kimse 19.00 radyo savaş haberlerini kaçırmak istemiyor. Haberlerden sonra kalabalık dağılır, kimisi çarşı girişindeki Celâlin Meyhanesi’ne, kimisi Papaz (şimdi Bostanlı) tramvayına doğru yönelir, kimisi de yan sokaklarda kaybolup giderdi. O saatlerde Sami Bey’in, Yalçın’ın pastanelerinde lokmalar dökülmüş, bitmiş, gramofonlar susmuş olurdu. O şarkıları hâlâ ve durmadan hatırlıyorum: *“Leylâ bir özge candır.”*

Yazın, öğle üzeri Karşıyaka sokaklarında, çarşıda bile, benim gibi balığa çıkmış çocuklar ve esnaflar dışında kimse yoktur, hemen herkes öğle uykusundadır -şimdi siesta diyorlar-. Hengam Sokağı’nda (1696 sokak) oturuyorduk, balık sepetimi alır, Rayegân Sokağı’ndan (Eshot Sokağı) iskeleye, denize doğru yürürdüm. Çarşıda üç pastane vardı: Ünlü Sami Bey, Yalçın ve Sağman. Yaz güneşinin çıplak ve kör edici sıcaklığında, hoparlörlerden zamanın bütün moda şarkıları çevreye, تنها kaldırımlara yayılırdı: *“incecikten bir kar yağar, Tozar Elif Elif diye”* Sık sık olmasa da, kendimi elimde balık sepeti, ağustosun çıplak öğle sıcaklığında, Karşıyaka’nın تنها sokaklarında sahile doğru yürürken görür gibi oluyorum.

O deniz, o şarkılar yok artık !

O çocuk, o çocuklar da yok !

Karşıyaka çocukları yurdun, hatta dünyanın dört bir tarafına dağıldı . Ne kadar büyümüş olursa olsunlar , hangi konumda bulunursa bulunsunlar yüreklerinde Karşıyaka ile yaşadılar ve Karşıyaka ile öldüler.

Vapurlar Tramvaylar

Hepimizin bir vapuru vardı ; benim vapurumun adı Ankara'ydı. Bu vapur hareket halindeyken düzgün aralıklarla davul çalıyor gibi, büyük bir gürültü, gümleme desem belki daha doğru, bir ses çıkarıyordu. Tahta vapur iskelesinden kalkıp Alsancağa doğru dönünce beklerdim: Güm! Güm Güm ! ne kadar çok gülerdim ! Diğer vapurlar Cumhuriyet, Güzel İzmir, Uşak... Aklımda kalan bunlar. Gümrük'te, şimdi Pier'in (eski Balıkxane) sonu, mendireğe bakan ucu kömür deposuydu, vapurlar kömürlerini oradan alırdı. Vapur yolculuklarımızı; Konak'tan Pasaport'a, önünden her geçişte kömür deposunun o karanlık, bir hayli korkutucu görüntüsünü, sırtlarında kömür çuvallarıyla koşuşan işçileri, ürkek ve meraklı çocuk bakışlarını, hâlâ hatırlıyorum.

İzmir'in geri alınmasında körfezde işleyen vapurlardan en iyilerinden olan Müsavat vapuru, bazı Yunan zabitlerini ve işgal sırasında Yunanlılarla işbirliği yapmış bazı kişileri Midilli'ye kaçırmıştı. Diğer körfez vapurları da işe yaramayacak kadar eskimiş ve seyr-i seferden kalkacak hale gelmiş olduğundan körfezde ulaşımın sağlanması ve Yalılar'dan özellikle Karşıyaka'dan her gün İzmir'e gelip gitmek zorunda olan halkın nakli için imti yazı vaktiyle Ermenilerin elinde bulunan körfez vapurlarının Türk bir idareye devri gerekmişti. Bunun üzerine mevcut vapurların tamiri ve yenilerinin tedariki ile körfez yolcu naklinin imti yazı Uşakzade Muammer Bey'e verilmişti. Yeni imti yazı idaresi mevcut vapurlara ilaveten birkaç vapur daha satın alarak İzmir'e getirmiş ve nakliyata tahsis etmişti. Bu vapurlar şöyleydi; Çankaya, Duatepe, Uşak ve sonradan alınan Karşıyaka ve Göztepe vapurları. Bunlar da bir müddet işledikten ve Lozan Konferansı, hükümleri gereğince sahillerimizdeki kabotaj hakkı Türklere intikal ettikten sonra bu vapurların gelirlerinin giderlerini ödeyemediğini gören imti yazı sahibi bu işten feragat etmişti. İşte o sırada İzmir limanında bulunan kabotaj işleri yabancıların elinde bulunduğu ve Lozan Konferansı gereğince yabancılar artık bu haktan istifade edemeyeceğinden limanda yabancıların ellerinde bulunan şat ve mavnaların ve bunları çekmek için kullanılan şat ve romörkörleri ya hakikaten ya da muvaza yoluyla Türkler devir ve ferağ ediyorlardı. Tam o zamanda sermayesi Cumhuriyet Hükümeti tarafından tamamen temin ve tediye edilmiş olan İzmir Körfez Vapurları ve Liman işleri tahmil ve tahliye şirketi teşekkül ederek işe başladı (...) (...) Bilahere yolcuların kolaylıkla ve selamete gidip gelmelerini temin için Konakta, Kışla önünde, Karşıyaka'da betonarme ve ahşap birer iskele yapılmıştı. En sonra mebusumuz Celal Bey'in (Bayar) iktisat vekaleti zamanında İzmir ile Karşıyaka arasında ve diğer iskelelere sefer yapmak üzere Efes ve Sur isimlerinde iki mükemmel vapur İzmir Nakliyatına tahsis olunarak halkın istirahatı ve emniyeti temin edilmiştir. (M.Kamil Dursun, İzmir hatıraları, Akademi Kitabevi, 1994, sh. 141-143)

Sur ile Efes'in gelişi bütün Karşıyakalıları çok etkilemiş, bir bakıma devrim olmuştu. Büyük, hızlı ve çok konforlu vapurlardı. Koyu, yoğun vapur dumanları, gümlmeleri artık yoktu; mazotlu, sessiz motorlarını birbirimize anlatıyorduk. Hepimiz çok şaşırıyorduk. Meraklı bir kalabalık iskelede toplanıyor, yanaşıp kalkmasını merakla ve zevkle izliyordu. "Almanya'da Krupp fabrikalarında yapılmış" diyorlardı. Şehrimiz modern körfez taşınacılığıyla çok gururlanıyordu

Karşıyakalıları böyle şaşırtıcı bir olayı, bir defa da, fuarda sergilenen o zamanın deyimleriyle "burunsuz otobüs"te yaşadılar; önünde motor bulunmayan bir şehir otobüsünü, -daha önce böyle bir şey ne görülmüş ne de duyulmuştu- ilk defa görüyorlardı. Merakla birbirlerine anlatıyor, Kültürpark a seyre gidiyorlardı. Fuar kapandıktan sonra bu burunsuz otobüs servise girdi. Artık İzmir'in, diğer şehirlerde, hatta İstanbul'da bile bulunmayan bir burunsuz otobüsü vardı, önümüze gelene anlatıyor, övünüyorlardı.

Eski tahta vapur iskelesi, yeni beton iskele yapılar yapılmaz gözden düştü, terk edildi, kısa bir süre sonra da yıkıp kaldırdılar. Artık Karşı-yakalı beyler, hanımlar vapurlarını yeni, modern iskelede bekliyor, Sur'un ya da Efes'in rahat koltuklarında gazetelerini okuyor, sohbet ediyordu. Bu vapurların arka aşağı ve arka yukarı katları birinci, ön tarafları ise ikinci mevki olarak ayrılmıştı, vapurun arka aşağı katında sigara da yasaklanmıştı, içilmiyordu.

Burada bir konuya açıklık getirmem gerek: Çok uzun bir süre, belki ellili, altmışlı yıllara kadar, banliyö trenleri dışında, Karşıyaka'nın Alsancak ve Konak ile karadan, genel ulaşım bağlantısı yoktu, belediye otobüsleri çalışmıyordu. Otuzlu yılların başında, tahta iskelenin yanında, özel otobüslerin durak yerini, "Alsancak, Konak" diye bağırarak değnekçiyi çok iyi hatırlıyorum. Ama sonra onu da kaldırdılar, özel otomobil o dönemlerde hayal bile edilemiyordu. Herkes vapura mecburdu. Birbirini tanıma belki ortak bir arzuydu., ama daha çok bu birlikte yaşam zorunluluğundan kaynaklanıyordu. Mevki farkı, bir taraftan da Yalı'nın kendisini arka sokaklardan ayırma tutumuna uygun düşüyordu ; bunun başka türlü ifadesi de denebilirdi. Vapurun arka aşağı katını Karşıyaka Yalısı'na – İzmir'in seçkin tabakasına dersem yanlış olmaz- tahsis edilmiş sanırdınız; selamlaşma, oturup kalkma, hal hatır sorup konuşma; görgü kuralları en ince ayrıntılarına kadar ve büyük bir dikkatle uygulanıyordu. Rahmetli abimin tanımladığı gibi "misafir kabul salonuydu". Bu yıllarca böyle gitti., alt aşağı kat hiçbir zaman birinci mevki bileti de olsa , hemen herkesin , özellikle öğrencilerin girip , oturacakları bir yer olmadı. İstisnası savaş yıllarıdır, kaç yıl sürdü hatırlamıyorum , Almanlar, Yunanistan'ı, Sakız'ı, Rodos dahil on iki adayı işgal edip savaş kapımıza dayanınca Sur ile Efes bir ara ortalıktan kayboldu sonra birer mayın gemisine dönüştürülmüş olarak geri döndü Alt aşağı kat artık yoktu, "misafir odası" kapatılmıştı; bütün vapur askerî renklere alacaklı olarak boyanmış, koltuklar kaldırılmış, zemine, denize doğru meyilli olarak uzanan ray döşenmişti. Mayın gemisi olmuşlardı; gerektiğinde askerî hizmet verecek, mayın dökceklerdi.

Karşıyakalılar Sur ve Efes vapurlarını çok sevmiş, çok tutmuştu. Ellili yıllarda, savaştan sonra yerlerine gelen Selçuk ve Bergama da tıpatıp eşleri oldu. Son dönemlerde elden geçirilen Bergama hâlâ çalışıyor.

Karşıyaka'da şehir merkezi -hâlâ da öyle- hep İskele'dir. Soğukkuyu, Naldöken ve Papaz (şimdi Bostanlı) İskele'ye göre, sırasıyla kuzeydeki ve batıdaki uzak semtlerdir. Vapur saatlerine uygun olarak, her yarım saatte bir, tramvaylar yolcularıyla birlikte bir gider bir gelirdi. Elektrikli tramvay Karşıyaka'da hiç olmadı, hepsi tek atlı tramvaydı. İlk harekette atlar zorlanırdı. Kalabalık saatlerde bu zorlanma daha da artar, yolcuların inip yanlardan iterek çekici ata yardımcı olmaları gerekirdi; tekerler bir iki defa döndükten, tramvay ilk hızı aldıktan sonrası kolaydı, keyifli bir yolculuktu. Hele yaz günleri!

Kışlık tramvaylar, elektrikli tramvaylar gibi kapalıydı. Tramvay durdu, kalkacaktım, annem elimden tutmuştu, "dur" dedi. Çiftfırınlar durağına (Soğukkuyu'ya doğru Zübeyde Hanım Parkı'nın biraz ilerisi) gelmiştik, istasyon durağına daha vardı. Soğuk kış gecelerinde, İzmir'in ünlü ayazında, Soğukkuyu'dan eve dönerken, kışlık tramvayda yarı uykulu, çok üşür, iki büküm, ellerim cebimde titrer dururdum. Yazlık tramvayların dört tarafı açıktı, sadece üstü kapalıydı, yanlarda her oturma sırasının başında cilalı tahtadan dikmeler, bu dikmelere bağlı güneş perdeleri bulunuyordu. Banyolarda (deniz hamamı da derlerdi) kapıcı, Papaz (Bostanlı) tramvayının her yaklaşımında bir çan çalar, müşterilere haber verirdi.

Önce Soğukkuyu ve Naldöken tramvaylarını kaldırdılar. Papaz tramvay yolu yalıların hemen önündeydi, kırklı yılların başlarında tramvay yolunu deniz kenarına alarak korudular. Yolculuk tam bir keyfe dönüşmüştü ; bir tarafta deniz, isparoz yansımaları, tatlı bir imbat serinliği, öbür tarafta bakımlı bahçeleri, kameriyeleri, heykelleri, palmyeleriyle alışılmadık güzellikte yalılar., uzakta batıda ünlü körfez gurubu, günlük bir ulaşımdan çok bir lunapark eğlencesine dönüşüyordu. Yaşamın basit, o ölçüde sade ve sakin güzelliği çepeçevreydi. Kim Olursa olsun, insanın böyle bir yolculukta duygulanıp etkilenmemesi, bir an için de olsa, günlük sıkıntılarını unutup mutlu hayallere dalmaması imkansızdı.

Şimdi ne o vapurlar ne de o tramvaylar var! Tarihsel ve turistik yaşam değerlerinin öne çıktığı günümüzde Karşıyaka bu önemli özelliğinden neden mahrum kalıyor? Sahilden, Bostanlı (Papaz) atlı tramvayı neden geri gelmiyor?

İşporta Sineması

Çok düşündüm; seyyar sinema veya işportada sinema, ne desem doğru değil, sonunda açık hava sinemasından yola çıkarak “işporta sineması” demeye karar verdim. Cennet Sineması’ndan çağrışım da olabilir! Başka şehirlerinde bir örneği var mıdır bilemem, bildiğim, adını da hatırlıyorum, sinemacı Lütfü’nün işporta sineması! O zamanlar, otuzlu yıllar, henüz, açık hava sinemaları icat edilmemişti, bunun için altmışlı yılları beklemek gerekecekti. Çarşı içindeki kapalı iki sinema salonu, önceleri Yamanlar, sonraları kırklı yılların başlarından itibaren Sümer ve en son adı Yeni Ses sinemasıyla, Yalı’da Melek sineması Karşıyaka’nın sosyal, hatta kültürel yaşamının başlıca -tek de diyebiliriz- merkezleri olmuştur. Bir de bunun yanında, biz Karşıyaka çocukları için, sinemacı Lütfü’nün çarşıda, sokak başlarında sırasında durarak, dolaştırdığı dört tekerlekli el arabasının üzerindeki sinema makinesi, işporta sineması vardı. Arabayı gördük mü başında toplanıyorduk; paranıza göre bir kuruşluk, yüz paralık (iki buçuk kuruş) vb. Makinenin göstergesinin (objektifinin) önüne bir ağızlık takmış, genişletmişti. Gözünüzün birini bu objektifin önüne yerleştirip diğerini elinizle sıkıca kapattıktan sonra sinemacı Lütfü bobinleri çeviren kolu eliyle çeviriyor, bir kuruşluk sessiz sinema gösterisi başlıyordu. Genelde Kovboylar, atlarla koşarak gelir, tabancalar çekilir, karşılıklı ateşlerle (bunu yükselen dumanlardan anlardık) birbirlerini vururlardı. Ama biz çocuk argosuyla cıngarlı (yumruk yumruğa dövüş) bölümleri daha çok seviyorduk. Gösterdiği, nereden sağlanmışsa, hurda sessiz filimlerdi., “az gösterdin!” tartışması (süreyi o belirlerdi) eksik olmazdı. Sessiz, ama şimdi düşünüyorum da kararlı bir adamcı. Süre uzattığı görülmemiştir.

Tarzan, Baytekin, Lorel-Hardi, Arşan Palabıykyan (Üç Ahab Çavuşlar), Mösyö Moto, kovboylar, çift tabancalı Ken Meynart... Bunlar birinci tercihlerimizdi. Sinemalarda filmler pazartesi günü değişir, sinemanın dışında özel camlı bölmelere, birisi o zamanın “aşk” diğeri “kovboy”, gösterime giren iki filmden sahneler içeren ölçüleri oldukça büyük fotoğraflar asılırdı. Öğrencilerin cumartesi ve Pazar dışında sinemaya gitmesi yasaktı. Bütün hafta fotoğraflar incelenir, kimin oğlan kimin kız kimin geveze (filmdeki komik) olduğu, kaç cıngarın bu- lunduğu üzerinde fikir yürütülürdü. Hafta sonu artık filmler seyredilmiştir, gösterilen ve kesilen cıngar sahneleri, bu defa fotoğraflar tekrar ve tek tek tartışılarak araştırılırdı.

Cennet Sineması (Cinema Paradiso) ! Bu çok güzel filmde hemen hemen her şey; sinema, seyirciler, olaylar, çocuklar, sinemacı, şehir bildik tanıdık. Otuzlu, kırklı yılların Karşıyaka’sını anlatıyor gibidir. O küçük şehir, sanki bir İtalyan kasabası değil Karşıyaka’dır! Etkileyici ve şiirli bir dille anlatılan sinema merkezli bu küçük şehrin yaşamı, sinemanın yaşama etkileri bir tarafa, yaşama egemen oluşu aynen o dönemlerin Karşıyaka’sı gibidir. Filmi her izleyişimde, o eski güzel günleri hatırlar, tekrar yaşar, hüzünlenirim.

O dönemler, otuzlu kırklı yıllar, sinemanın en güzel yılları, bugün ile etkili, en güzel filmlerinin, başyapıtlarının gösterime girdiği günler- Savaş zaten bütün dünyada duyguları etkiliyor, her yerde güçlü romantizm rüzgârları esiyordu. O zamanın Karşıyaka’sı gibi küçük, bu rüzgârlara açık hatta bekleyen bir sahil kasabasının, bu kasabanın çocuklarının bunun dışında kalması, etkilenmemesi düşünülemezdi. Sinema bir bakıma hayatımızdı.

Karşıyaka Çarşısı

Çarşı çok küçüktü, banka sokaklarına kadar bile uzanmıyordu. İstasyon. PTT. Karşıyakalılara göre uzak bir semti. İskeleden girişe göre sağda Zeki Bey’in (şimdi İş Bankası), solda Uşaklı’nın (şimdi Yapı ve Kredi Bankası) kahvehaneleri iki yanı tutmuştu. Sağda sırasıyla yine Zeki Bey’in fırını, sonra Berber Hafız, Dondurmacı Sağman, daha ilerde Rayegân Sokağı girişinden sonra manav ve kasaplar ve sonraları çok ünlenen, bir dönem adı neredeyse Karşıyaka ile özdeşleşmiş Celâl’in Meyhanesi, namı diğer Dr. Celâl ! Daha ilerde şimdi Tiyatro Sokağı’nın köşesinde adı önce, Yamanlar sonra Sümer, daha sonra Yeni Ses sineması, daha ileride de Karakulak! Soldan ise sırasıyla Tütüncü Haydar, Yalçın ve ünlü Sami Bey’in pastaneleri, Yoğurtçu Ömer Ağa, Sarhoş Ahmet’in meyhanesi, Pazaryeri girişinde Manav Tevfik (şimdi Çarşı Camii’nin bulunduğu alan), geçtikten sonra Kitapçı İhsan, daha da ileride Sarı Araba.

Bu küçük çarşıda Celâl’in Meyhanesi (Dr. Celâl), Tütüncü Haydar, Karakulak, Sami Bey Pastanesi, Kitapçı İhsan, San Araba, Manav Tevfik, Yoğurtçu Ömer Ağa gibi bir dönem Karşıyaka yaşamıyla özdeşleşmiş, Karşıyakalılarının ortak hafızasına yerleşmiş yerler, kişiler vardır.

Celâl’in Meyhanesi’nin önünde babamı götür gibi oluyorum. Tezgâhı, girişin tam karşısında enlemesine bütün dükkânı kaplıyordu, önünde kapıya kadar uzanan sağlı sollu masalar vardı. Babam oturmazdı, tezgâhın önünde ayakta, caddeye arkaları dönük, içki içenlerin arasında olurdu. Uzaktan, kapının önünden babam, arar, başının kelinden tanırdım. Yanına gidince “ne o” derdi, “geldin mi?” Celâl’in her defasında, önüme küçük bir tabakla kenarında muhakkak hardalla birlikte ciğer tava koyuşunu hiç unutmuyorum. Babam, üçüncü kadehini tamamlar, birlikte akşam yemeği için eve dönerdik. O zamanlar rakı küçük kadehlerde içilirdi. Aşağıdan yukarıya doğru genişleyen kadehler şimdi yaygın bir şekilde kullanılan ince uzun silindirik biçiminde rakı bardaklarının üçte biri kadar, belki daha da küçüktü. Uzun, silindirik biçimli viski bardaklarının rakı bardağı olarak kullanılması daha sonradır. Asıl önemlisi meyhanelerde yekej servisi yapılmazdı. Müşteri sadece içtiği içkiyi, bir kadeh, bir otuz beşlik vb. söylerdi. İçilen içkiye göre çay bardağı tabakları kadar küçük tabaklarda ciğer tava, iki adet tuzlu veya kızarmış sardalye, üstüne muhakkak zeytinyağı

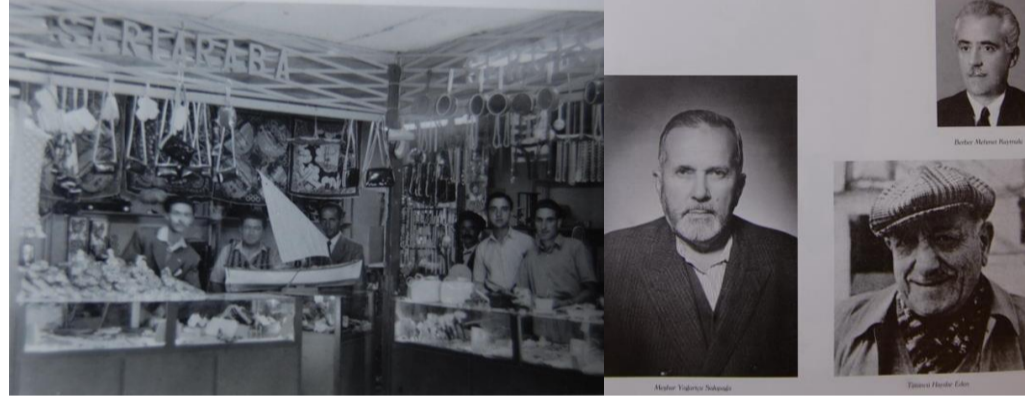
damlatılmış Edime peyniri (beyaz peynir), küçük bir kaşık pilâki, birkaç pancar turşusu, yine zeytinyağı damlatılmış fava vb. yiyecekler ve iki üç küçük dilim ekmek meze olurdu. Bunlar için ayrıca para ödenmezdi. Meyhanede içki içmenin adabı buydu. Akşamcılar yemeklerini evlerinde yedi; rakı geleneklere ve niteliğine uygun olarak yemek öncesi içkisi olarak içliyordu.

Meşhur "Celal'in Meyhanesi" nin sahibi Celal Erdoğanlar ve simsar Hayrettin

İzmir tarafının Halkapınar suyuna karşılık Karşıyaka'da şehir suyu şebekesi (Yamanlar suyu) 1930'lu yıllarda kurulmuştur, daha önceleri yoktu. İskeleğe girişe göre solda, biraz ileride bir artezyen tulumbası vardı. Son zamanlara kadar varlığını çeşme olarak korudu, artık görmüyorum. Birçok Karşıyakalının bu artezyen tulumbasından çember biçiminde kolunu çevirerek su çekip testilere içme suyu doldurduğunu hatırlıyorum. Bir de, daha çok varlıklılar için, çarşıda küçük bir dükkânda İstanbul'un ünlü Karakulak içme suyu satılıyordu. Karakulak içme suyunun yanında diringa (bilya), gazoz (meşe), toka (topaç), bayrak (uçurtma), misina (olta) ve balık iğnesi, olta mantarı, küçük lastik toplar gibi bizim için çok önemli oyuncaklar, eşya da satılıyordu. Bu dükkân sonradan bütün Karşıyakalının "Karakulak" diye bilip andığı dükkândır. Bu ismi soyadı olarak benimsemişler, babalarından sonra oğulları damga pulu, değerli kâğıt vb. satarak varlığını son zamanlara kadar sürdürmüştür.

Sarı Araba gezici (seyyar) tuhafiyeciydi, Yalı'da ve sokaklarda sarı renkli arabasını iterek, iğne, iplik, makara, bel lastiği, dantel, yün vb. satıyordu. Sonra çarşıda dükkân açtı, sarı arabasını da dükkânında, yüksekçe bir platform yaptı oraya yerleştirerek korudu. Sarı Araba olduğunu unutmuyor, unutturmak da istemiyordu. Bu isteği oldu, herkes de öyle bildi, öyle andı, şimdi bile öyle anıyorum. Dükkânını sonraları daha gerilere taşıdı, ölünceye kadar küçük tamir işleriyle geçimini sürdürdü.

Tütüncü Haydar motosiklet meraklısı, diğer esnaftan farklı, değişik bir adamdı; filmlerdeki serüven düşkününü kahramanlara benziyordu. Motosikletiyle yan yana, binmiş veya binerken, hareket halinde, önünde vb. çeşitli durumlarda çekilmiş fotoğraflarını dükkânının duvarları- na asmıştı. Hız yaparken birkaç defa düşmüş, kafasını parçalamıştı. Bizi daha çok bu tarafı ilgilendiriyordu; bir de büyük, gösterişli Harley motosikleti! Çeşitli içkilerin yanında pastırma, sucuk, tuzlu ya da füme balık, lâkerda türü mezeler satıyordu. Ramazanlarda dükkânının önüne astığı güllaç paketlerini hatırlıyorum. Yanına pek yaklaşmazdık, bir his; galiba yaklaşılmaması o da istemiyor, sıradan bir dükkân görüntüsü vermekten kaçınıyordu. Müşterileri daha çok Yalı'da oturan, hali vakti yerinde, özellik ve ayrıcalıklarına inanmış seçkin ve seçici kimselerdi. Karşıyaka'nın günlük alelade yaşamına karışmak, en azında böyle bir görüntü vermek istemiyorlardı; onları kaybetmekten korkmuş olabilir.

Kim bilir kaç kuşak? Kitapçı İhsan, İhsan Özkinay, hepimiz okulumuzu onun dükkânında bitirdik dersem yanlış olmaz. Şimdiki Temiz- cak'ın biraz ilerisinde, cadde üzerinde cephesi oldukça dar, küçük vitriniyle derinlemesine bir dükkânı vardı. Dar, loş girişin sonunda, küçük bir tezgâhın arkasında müşterilerini beklerdi. İsimlerimizi tek tek biliyordu. Sadece kitapçı değildi, daha çok kırtasiye, çizgili çizgisiz, beyaz veya sarı defterler, renk renk elişileri, yağlı kâğıtlar, kalemler, çeşitli numaralarda kalem uçları, adi veya çini mürekkepler, sulu boyalar, resim defterleri ve özellikle dolmakalemler... Vitrinde sergilenen Pelikan dolmakalemleri özlemimi hiç unutmamışım, günün birinde elbette benim de öyle bir dolma kalemim olacaktı, oldu da.

Maksim Gorki, Pearl S. Buck, Pirandello, Şolohof, Jack Landon, Oscar Wilde, Reşat Nuri, Halide Edip, Yakup Kadri, Ruşen Eşref, Peyami Safa, Güzide Sabri... Edebiyatı, daha önemlisi kitap sevgisini ondan öğrendik. Ufuklarımız genişliyor, dünya, insanlar yeni boyutlar, yeni anlamlar kazanıyordu. Dükkânı bizim için dünyaya açılan yeni bir pencere, yeni bir yaşamdı. Bankaların saldırısı Karşıyaka çarşısında birçok dükkân gibi onun da sonu oldu. Zaten yaşlanmıştı, dükkânını istasyonun karşısındaki evinin alt katına taşıdı. Evi evimin yolu üzerindeydi, gelip geçerken konuşurduk. Her defasında "Attilâ nasıl?" diye sorardı, yetişmesinde elbette onun da payı vardı. Nur içinde yatsın sonra öldüğünü duydum!

Karşıyaka da her iki banka sokağının o zamanlar önemli bir özelliği vardı; ikisi de asfalttı. Genelde sokaklar arnavut kaldırımını türü taşlarla, Yalı büyük, düz kesme ama yine taşlarla kaplıydı. Deniz kenarı kaldırım ise iri kumlu bir zemindi. Çocuklar için bisiklete binilecek en uygun yer, hele bisikleti kiraladıysanız, elbette banka sokakları oluyordu. Bisikletçi Nihat'ın dükkânı da işte tam orada, istasyona doğru gidişte, sağda banka sokağının köşesinde, şimdi Akbank şubesinin olduğu yerdeydi. Üç dört yıl oluyor, Anadolu Caddesi'nde bir oto elektrikçisiyle konuşuyorduk. "Bisikletçi Nihat" dedi, "hatırladınız mı?" Kırklı yılların Karşıyaka çocuğu olacaksınız ve Bisikletçi Nihat'ı hatırlamayacaksınız, bu mümkün müydü!

Adı konmamış olsa da, kırklı yılların Karşıyaka çocukları, derinden hissettikleri bisikleti olanlar-olmayanlar ayırımından etkilenmiştir. Bahar veya yaz, çok soğuk olmayan kış günleri dahil bisikleti olan çocuklar kümeler halinde dolaşır, banyolardan iskeleğe, büyük gürültüler ve bisiklet zili sesleriyle bir gidip bir gelirlerdi. Bisikleti olmayan çocuklar bu toplu eğlencenin, hatta eylemin dışında kalmanın, kızların önünden bisikletiyle hızla geçip caka satamamış olmanın üzüntüsünü içten içe yaşar, burukluğunu içlerinden bir türlü atamazlardı. Bisiklet o günlerde, sonraları arabalarda olduğu gibi, size bazı yerlerde bulunma olanağı tanıyan bir statü, bir kimlik belirtisi gibi bir şeydi. İşte Bisikletçi Nihat, bu çocukların bisikletçisiydi.

Eğer bisiklet kiralayacak kadar harçlık alabiliyorsanız, bir bisiklet kiralar, her iki banka sokağında bir gidip bir gelir, sonra da ileride sahip olacağınız 26 balon lastik NSU bisikletin hayalini kurardınız. Bütün arkadaşlarınız etrafınızda toplana, kimi hasetle kimi hayranlıkla bisikletinize ellerini sürecek, zilini çalacaktı. Aynen sizin daha önce arkadaşlarınızın yeni bisikletlerine yaptığınız gibi. Bisikletçi Nihat'ı kim hatırlamaz.

Zerzevatçılar (seyyar sebze ve meyve satıcıları) eşeklerinin iki yanına bağladıkları kelterlere mevsim sebze ve meyvelerini doldurur sokak sokak dolaşırlardı. Sesleri bir iki sokak öteden bile duyulabilirdi; kemer patlıcan, kırmızı domates, sakız kabak, buz gibi bardacık (taze yenilen bir incir türü). Sonra omuzdan İki yana terazili askılarıyla yoğurtçular, tablaları başında "taze balık"çılar, yine eşekli veya atlı süt çüleri, şişeleri beyaz bir önlükle ön ve arkaya asılı kekik ruhu nane ruhu satanlar, bozacılar, salepçiler, gevrekçiler! Bugün artık hiçbiri yok seyyar satıcılar yaşamımızda önemli bir yer tutardı. Yalnız Karşıyaka mı, İzmir'de, bütün büyük şehirlerde, gün onlarla başlar, gecenin geç saatlerinde bozacıların hüznü, bir o kadar da etkili geçişleriyle son bulurdu.

O kadar eskisini hatırlamıyorum; daha önceleri çarşıda iskeleden girişe göre sağda, mescitin, balıkçılarla bir kahvenin bulunduğu, vakıf çarşısı, küçük bir alan vardı, şimdi işhanı, Karşıyaka pazarı ilk orada kurulmuş. Benim hatırladığım; şimdi çarşı camisinin bulunduğu yerdeki ikinci pazaryeridir. Burası, daha önce dükkânlarla çevrili epeyce geniş, boş bir alandı; otuzlu kırklı yıllarda çevreden, Menemen ve Emiralem'den bağcılar, bostancılar pazar günleri bu meydanı doldurur, mevsimine göre sebze meyve satardı. Pazaryerinin hemen yanında, içinde sayılabilir, Yıldırım Kemal Sokağı'nda oturuyorduk. Ellili yıllarda ise, pazar şimdi Gazi Lisesi'nin bulunduğu yere taşınmıştı. Yeni evlenmiş, Aydoğdu Sokağı'nda bir ev tutmuştuk, gidiş geliş bizim için kolaydı. Altmışlar, yetmişler, ta iki binlere kapalı pazaryeri yapılan kadar çocuk yuvasından liseye doğru uzanan saha, daha çok sokak arası üçüncü pazaryeridir. Bu arada Nergiz, Bostanlı, Şemikler gibi semt pazarları kurulmuş, Karşıyaka pazarı, Alaybey pazarı adıyla yaşamını sürdürmeye başlamıştı. Son durak kapalı Pazar yeridir.

Muhakkak elli yıldan fazla oldu, hemen her hafta sonu pazara gittim. Geçen gün aklıma geldi; bu artık benim için bir aile vazifesi bir alışveriş yolu olmanın ötesinde, vazgeçilmesi daha doğrusu onsuz yaşanılması mümkün olmayan bir olaydı. Belki de mutluluk, en doğru kelime bu! Yaz veya kış, mevsimine göre çeşit çeşit, renk renk sebzeler, her türlü otlar. Lahana, karnabaharlar, patlıcanlar, domatlar, fasulyeler, tür tür kabaklar, elmalar, armutlar, portakallar, limonlar, radikalar, rezeneler! Saymakla bitmez! Böyle bir iklim, böyle bir yaşam, şüphesiz ister iklim deyin ister güneş veya deniz, ne dersiniz deyin, ister bir yaşam biçimi olarak nitelendirin, kanımca burası, şehrimiz, dünyanın insanlar, bitkiler, hayvanlar ve bütün yaratıklar için yaşanacak en güzel köşelerinden birisidir. Burada yaşamış, yaşlanmış, ihtiyarlanmış olmak, böyle bir çevrede ömrünü tamamlamak az mutluluk değildir, İzmir'de Karşıyaka gibi bir şehirde yaşamış, bu mutluluğa ulaşmış bir kişi olarak, doğrusu kendimi çok şanslı görüyorum.

Geçen zaman içerisinde değişen elbette çok şey oldu. Karşıyaka pazarı ülkemizin birçok yerleşim yerindeki pazarlar gibi çok değişti. Örneğin elma, portakal, limon, mandalina, şeftali vb. türü meyveler, muz gibi pazarda satılmayacak kadar nadir, çok lüks meyvelerdi, ancak manavlarda, o da lüks olanlarında bulunurdu! Çilek, kiraz, hatta salatalık (hıyar) kolay bulunmazdı. Belki iklim, bölgede nereye giderseniz gidin, hangi bahçede dolaşırsanız dolaşın turunç ağacından başka bir narenciye türüne rastlayamazdınız. Portakal, mandalina güneyden, Dört Yol, Yafa, Finike'den geliyordu. Greyfurtu ise kimse bilmezdi, ancak filmlerde görüyorduk! Belki bilgisizlik, şeftali tek tük bahçelerde, özel merakla yetiştirilen bir ağaçtı. Elma ise ender görülebilen bir cennet meyvesiydi. Bizim Egelilerin bildiği sadece üzüm ile incir, ayva ile nar, karpuz ile kavundu. Erik ve iğde meyveden sayılmadığı için onları söylemiyorum. Rahmet olsun, bir tanıdığım Menemen'de geniş bir arazide ilk defa şeftali bahçesi yapmaya kalkmış, herkes onunla alay etmişti. Satsuma mandalina bölgeye ellili yılların sonunda, Gümüldür'e altmışlı yıllarda ancak gelebildi. Şimdi elbette öyle değil; pazarlar çok daha renkli, meyvenin, sebzenin lüksü kalmadı, hepsi halk yiyeceği oldu, kimse hastanede doktora portakal yazması için yalvarmıyor! Yetiştirmesini de, pazardan pazara taşınmasını da öğrendik. Karşıyaka pazarı şimdi çok daha renkli ve mutlu, sade ve herkesin pazarı.

Ekmek Dolması

Tekrar düşündüm, hatırlayamadım, en son 2003 olabilir, hemen hemen her ramazan Menemen'e gidiyor eski hükümet konağının karşı- bir fırın vardı oradan dolmalık ekmek alıyordum. Bir yönüyle şüphesiz öyle, geçmiş özlemi! Öbür yönüyle alışageldiğim tatları aramak sevdiğim bir yemeği yeniden bulmanın heyecanını yaşamak! Artık zorlanıyorum, yol gözümde büyüyor, eski tatlar peşinde koşamıyorum.

Ekmek dolması, özellikle ramazanda, sahur veya iftar, hangisi olursa olsun üzüm hoşafıyla birlikte yenen yerleşik bir Ege yemeğidir. Rumelililer pek bilmez, yapmazlar da. Daha çok eski İzmirlielerin, çevre ilçe ve köyleri halkının, eski bir ifadeyle "yerlilerin" yemeğidir. Ramazanlarda iftar topu Kadifekale'den atılırdı. O günler hâlâ aklımda; iftarın yaklaşmasıyla Karşıyakalı çocuklar, anne veya ablaları, çoğu defa ev hizmetlerini gören kadınlarla birlikte deniz kenarında kimi dolaşarak kimi durarak ama hepsinin gözleri karşıda, Kadifekale'den atılacak iftar topunu beklerdi. Önce beyaz bir duman görülür, arkasından sesi gelirdi. Çocuklar, hepimiz "top patladı" haykırılarıyla evimize koşardık, bu da bir şenlik! Soğuk kuyu Camisi'ni saymazsak, Karşıyaka'nın tek camisi, Osmanpaşa Camisi (Zübeyde Hanım'ın kabrinin bulunduğu cami) nüfusun yoğun olduğu iskele ve civarına, hele yalılara uzak düşüyordu; ezan sesleri duyulmadığı gibi ramazan kandillerini görmek de mümkün değildi.

Dolmalık ekmek kendine özgüdür, öyle her ekmekle dolma yapılmaz. Fırınlara ramazanda ayrıca dolmalık ekmek çıkarırdı. Hatırladığım kadarıyla dolmalık ekmek biraz bayatladıktan sonra annem yuvarlak bir bölümünü keserek çıkarır, oradan girerek parmaklarıyla ekmeğin içini boşaltırdı. Dışarı çıkarılan bu içi ufalayarak ayrıca bir başka yerde kavrulmuş kıymayla ekmeğe tekrar doldurur, çıkardığı yuvarlak ekmek parçasını kapak yaparak, açtığı deliği kapatırdı. Mangal ateşinde, et suyu ve tereyağıyla pişirilirdi.

İzmir'de kebab kültürü yoktu, Karşıyaka bir yana Kemeraltı'nda bile bir tek kebabçıya rastlayamazdınız. Hele çiğ köfte hiç! İlk defa Adanada gördüm. Ortaokul son sınıf öğrencisiydim, ne yaptıklarını sorduğumu hatırlıyorum. Hiçbir İzmirli sevip sevmemek bir yana, böyle bir yemek türü olduğunu dahi bilmezdi. Ama ekmek dolmasını da bizim Ege çukurunun dışında pek bilene rastlamadım. Bunun gibi Kurban Bayramı'nın ünlü "kumbar dolması" ile kurbanın boyun bölümünden badem ve mürdüm eriği kurusuyla süslenerek yapılan "gerdan tatlısı" bu bölgenin mutfağına özgüdür. Ne İstanbul'da ne de Anadolu'nun ya da Rumeli'nin bir başka yöresinde bir benzerini gördüm duydum.

Turunç dışındaki diğer narenciye çeşitleri, örneğin mandalina, portakal, limon bizim buraların kışına dayanmıyordu. Turunç da reçelini yapma dışında, örneğin Çukurova bölgesinde olduğu gibi ekşi olarak kullanılmazdı. Yetiştirilmeleri altmışlı yıllarda, dayanıklı yeni türlerin oluşturulmasıyla başladı. İzmir'in ekşisi koruktu. Özellikle yazın! Koruk şerbetinin ayrı bir yeri vardı. İzmir mutfağı daha çok yaz mutfağıdır, domates ve patlıcan ağırlıklıdır, ikisi birlikte çeşitli yemekler yapılır. Koruk ise İzmir yazlarının salatada veya yemeklerde vazgeçilmez ekşisidir. Neredeyse her evde tahta, sarımsak havanı gibi koruk havanları vardı. Gerçekten koruk ekşisiyle yapılmış bir domat salatasının, korukla pişirilmiş bir bamyanın farklı ve güzel tatları bu bölgeye ve kendine özgüdür; tadına doyum olmaz. İzmir yemek kültürünün bir ayağı zeytinyağı ise diğer ayağı koruk ekşisidir. Koruk suyunun, günümüzde temel yemek gibi sunulup yenilmeye başlanan salatalara özel ve yerel bir tat, yeni bir değer katacağı muhakkaktır.

Sinekler

Söz sahil kentlerimizin güzelliklerinden açılmıştı: "Yani" dedim, "in sanlar, İzmir ya da Antalya veya Mersin gibi güzelim, iklimi ılıman sahil kentlerimiz, kasabalarımız varken neden gidip Anadolu yaylasının soğuk, kurak bölgelerinde mekân tutmuş, yerleşmişlerdi?" Cevap tek bir kelimeydi: "Sıtma!" Etkilenmişim, sıtma sözünü duyup da irkilmemek, sert ve uzun titremelerle gelen sıtma nöbetlerini hatırlamamak ne mümkün? Bu hastalık çok uzun bir süre bölgenin ve çoğu yurt köşesinin temel sorunu olmuştur. Yalnız bizim kuşak mı, öncekilerde şüphesiz hele kinin, atabrin gibi ilaçlarının karaborsa satıldığı İkinci Dünya Savaşı'nın kıtlık günlerinde, sıtmayla ilgili bir anısı olmayan, bir yakını, arkadaşını bu hastalık yüzünden kaybetmemiş olan yok gibidir.

Şüphesiz sıtma ülkemizin genel sorunuymdu, sıtma bölgesi yerlerde, yani çoğu kentimizde, kasabamızda sadece bu hastalıkla mücadeleyle görevli "Sıtma Savaş Tabiplikleri" kurulmuştu. Menemen'de sokak köpeklerini bile sıtma tuttuğu söylenirdi. Ardi arkası kesilmeyen sıtma nöbetlerinden halsiz, karnı şiş, köylülerin, kasabalıların doktor muayenehanesi, eczane kapılarında, tren koridorlarında uzanmış, bitkin bekleyişini, korkak iniltilerini bir bir hatırlıyorum. O günler geride kaldı. Yeni kuşaklar böyle bir hastalığı, bu hastalığın yıkıcı etkilerini tanımak bir yana varlığından bile habersiz, ama otuzlu kırklı yıllarının İzmir'inin çevresine mutluluk dağıtan güzelliklerini, hemen yanında onunla iç içe bu güzellikleri sınırlayan. Hatta çok defa yok eden bu önemli kötülüğü anlamamak doğru olmaz.

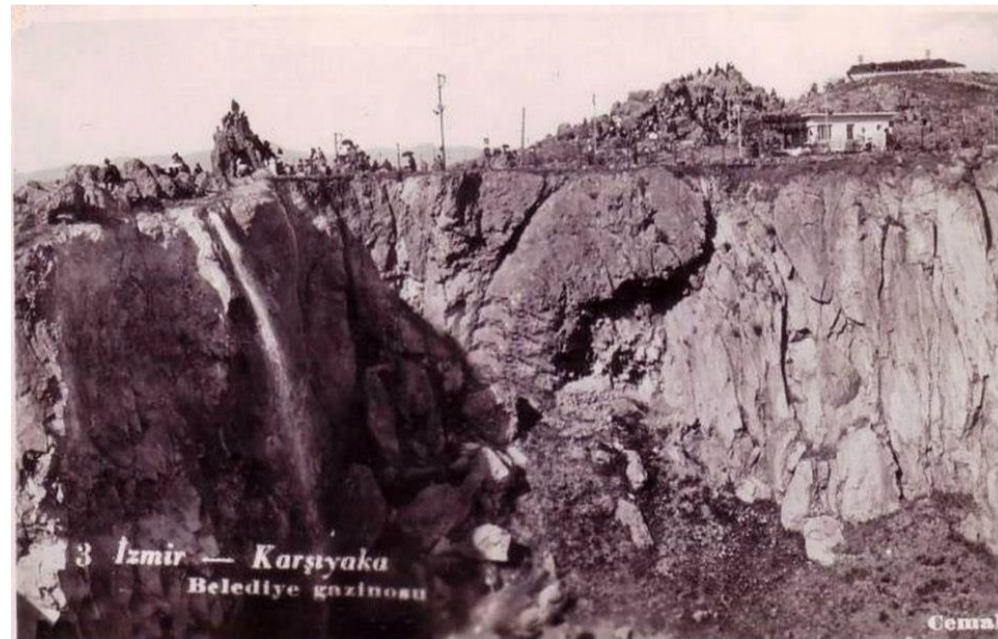
İzmir'in geçmişinde, bütün liman kentlerinde olduğu gibi veba (tarihsel bir sorun) da vardır. Sıtmaya eşlik eden "Veba zaman zaman İzmir'de büyük kıyımlara neden olur ve gözlemlere göre hiçbir zaman tamamen ortadan kalkmaz, en azından üç yılda yüz kişinin ölümüne neden olacak şekilde sürer ve her yedi yılda bir kudurmuş gibi ortalığı kırar geçirir. Örneğin 1667'de 6000 Türk, 800 Musevi, 600 Rum, 500 Ermeni, 20 Fransızın ve birkaç Hollandalı tüccarın; 1674'te 5000 Türk, 500 Musevi, o kadar Rum, 300 Ermeninin öldüğü görülmüştür. (...) Bu hastalık genelde ilkbaharın başlaması ile ortaya çıkar ve haziran ayının sonuna kadar sürer." Konuyla ilgili bir makalede ileri sürülen görüşe göre; veba salgınının sebebi "büyük olasılıkla İran'dan gelen kervanlar"dır. Çünkü haziran ayı kervanların geldiği ve bu hastalığın en şiddetli olduğu zamandır. "Sıtma ise hükmünü özellikle sonbaharda sürdürür." 1673-1674'te ortalığı kasıp kavuran büyük bir sıtma salgınından sonra, "kentün güney bölümünde bulunan bataklıklar kurutulup bahçe haline getirilmiş", hastalığın etkisi eskisine göre azalmıştır. (Antoin Galland, İzmir gezisi 1678, Kent Kitaplığı, not 363,364. Sh. 102)

Bir tarafta Halkapınar, öbür tarafta Papaz ötesi (Mavişehir), arkada Soğukkuyu bataklıkları veya çamurları, su birikintileri; kışın sert, İzmir ayazı günlerini bir yana bırakırsak, baharlarda, hele yazın, sivrisineksiz bir akşam geçirmek, cibinliksiz yatağa yatmak, o günlerde kimsenin aklımdan bile geçmezdi. Çok kimse evinin arka taraflarında, çinko lamarına kaplı taraçalarında yer yataklarını serer, cibinliklerini bağlar öyle yatar. Yazın bunaltıcı sıcağından olduğu kadar, ama asıl, sineklerden ve daha önemlisi tahtakurularından kurtulmuş olurdunuz. Sivrisineklerin verdiği rahatsızlık bir tarafa, asıl sıtma; çok insan hele bizim gibi yetişme çağındaki çocuklar bir yıl değilse ertesi yıl mutlaka sıtmaya yakalanıyordu. Bir defa yakalandınız mı, ne kadar geçip kurtulduğunuzu varsayarsanız sayın; bir gün bakarsınız hiç beklemediğiniz bir zamanda ve yerde, örneğin kışın ortasında bir tren yolculuğu sırasında birden sıtma nöbetleri tutmaya başladığını görür, şaşırırdınız. Karşıyaka'da istasyondan trene bindiğimiz zaman sağlığım yerindeydi, bir şeyim yoktu. Babamla, yeni atandığı görev yeri Adana'nın Bahçe kazasına gidiyorduk. Sıcak bir ağustos günüydü, abim de vardı. Kötü bir yıl geçirmiştik, bilinen olaylar sonucu Karşıyaka'da yaşamamız zorlaşmıştı. Çevremizde benim birkaç sınıf arkadaşım dışında kimse kalmamıştı, kimse bizimle konuşmak, bizimle bir arada görünmek istemiyordu. Bir an önce ayrılmakta kararlıydık. Gecenin geç vakitlerinde Afyon'a vardık. Orada saatlerdir Haydarpaşa'dan gelip Konya üzerinden Adana'ya ve ilerisine gidecek treni bekliyorduk, aktarma yapacaktık. Büfede oturuyorduk; nasıl oldu bilmiyorum, belki de bir yıldır hiç tutmayan, geçtiğini sandığım sıtma nöbetlerim aniden başladı. Oturduğum yerde iki elimi bacaklarımın arasına sıkıştırmış, kendimi tutmaya çalışıyordum, nasıl titriyordum, dişlerim nasıl çarpıyordu!

Aradan altmış yıldan fazla bir zaman geçti, hâlâ hatırlıyorum. Mehmet Ali'yi hiç unutmadım. Karşıyaka Ortaokulu'nda sıra arkadaşaydık. Ulucak (Uludere) köyündendi. Yıl sonu tatilinde ayrıldık, yeni ders yılı başladığı zaman gelmedi. Sordum; "Mehmet Ali mi?" dediler, "sıtmadan öldü"!

Bataklıkların, özellikle Halkapınar bataklığının Belediye Reisi Reşat Leblebicioğlu tarafından kurutulması sorunu hafifletmiş olsa da asıl çözüm, şimdi kullanımı yasaklanan, ilk bulunduğu zaman bulucusuna Nobel Kimya Ödülü'nü kazandıran DTT ile olmuştur.

O dönem evlerinin bir özelliği de, çoğunun tavanının ve tabanının o zaman şimdi olduğu gibi beton değil tahta olmasıydı. Şimdilerde dekoratif amaçlı olarak tahta tabanlara, tavanlara dönüldü, ama o zamanlar, tahta ile tahtakurusu bir yerde eşanlamlıydı, nerede tahta varsa bu orada muhakkak bu böcek bulunurdu. Demir karyoların bağlantı yerlerinde bile yuvalanabilen, bir eve bulaştı mı (hemen hemen her evde vardı) kurtulması imkânsız olan bu böcek büyük bir afet, bir derti. Çok kimse taban tahtalarının aralarını, karyolarının somyalarını, bu böceklerin yuvalandığı bağlantı yerlerini tenekecilere, muslukçulara "primus" ocaklarıyla yakıtılarak bu afetten kurtulmaya çalışmıştır. Tam sonuç almak yine de mümkün olmamıştır. Işığı söndürüp uykuya dalmak istediğiniz anda atak başlardı; tek tek değil, genelde toplu halde saldırırlardı, ışığı yaktığınız anda da birden, nasıl yapıyorlarsa aniden kayboluverirlerdi. Kimileri karyolarının ayaklarının altına su tasları koyarak bir kurtuluş yolu bulmak istedi, bu da etkili olmadı; tahtakuruları önce tavana tırmanıyor, oradan kendilerini yatağa, üzerinize atarak engelleri aşıyordu. Kurtuluş yoktu, tek yol yaylalara çıkmaktı.

Yamanlar

Karşıyaka'nın yaylası Yamanlar'dır. Uzun zaman var ki, belki ben yaşamın dışındayım, oradan söz edildiğini, söz edilmek bir yana hiç değilse anıldığını hiç duymuyorum. Plaj gezileri, deniz, Çeşme, Foça, Kuşadası... Artık Yamanlar'ı kimse düşünmüyor, giden de yok! Galiba son 1978'di, bir daha gitmedim, gidemedim desem belki daha doğru, şüphesiz ilgisizlikten kapandı, plajlar dağ havasını yok etti. Belki de eskilerde otuzlu kırklı yıllarda olduğu gibi Karşıyaka'da evinizin önünden olmadı biraz ilerideki deniz hamamlarından denize girmenin artık mümkün olmaması, ama daha çok Yamanlar Kampı'nın kapılarının genelden çok, özel bir kulüp gibi ancak üyelerine, en azından tanınmış kişilere açık tutulması bunda etkili oldu. Bir başka neden de kampın biraz ilerisinde, dağın tepesindeki NATO askeri tesisleri olabilir. Kısacası artık bildiğim kadarıyla, yıllardan beri Yamanlar kapalı! Kayak merkezlerinin dışında, dağ havası, ağaç, panorama ve benzeri güzelliklerin yeni yaşamda yeri yok. Bodrum kültürü bütün ülkeyi sardı, akşamüzeri Yamanlar kampı'nın küçük gazinosunda oturup bir orman serinliğinde körfeze bakmak, İzmir'in o harikulade panoramasını yaşamak artık kimseyi mutlu etmiyor, sıkılıyorlar, asıl sebep bu.

Günümüz tatil sitelerine benzetilebilir. Yamanlar Kampı'nın o zamanlar örneği bir başka yerde bulunmayan kendine özgü bir yapısı vardı. Kampının o vardı. Kamp İzmir Verem Mücadele Derneği'ne aitti, onun tarafından işletiliyordu. Karşıyaka'nın önde gelen aileleri, mülkiyeti derneğe ait olmak üzere, taş yapı, kır evi görünümündeki evler yaptırmıştı. Her yaz temmuz ve ağustos aylarını bu evlerde geçirirlerdi. Yamanlar

Karşıyaka'ya, İskele ye on kilometrenin biraz üzerinde bir mesafededir, ama yolların virajlı olması ve tırmanılması gereken yükseklik (sanırım 750 metre) nedeniyle, otobüs veya otomobille yolculuk bir saate yakın sürüyordu. Kamp sakinleri, her sabah kampın özel otobüsüyle İskele'ye gelir, İzmir de işine gider, akşamüstü de aynı otobüsle kampa dönerdi Dernek biraz da dağın tepesindeki haberleşme tesislerinde çalışan Amerikalılardan yararlanmak için, ellili yılların sonuna doğru bir de otel yaptırdı, arkasından da yüzme havuzu... Mükemmel bir tesis olmuştu. Karşıyaka'ya şimdiki araçlarla yarım saatlik mesafede dağ havası alıp körfezin bütün güzelliklerini yaşayabilirsiniz. Otelin arkasında, yüzme havuzunun biraz ilerisindeki o büyük ceviz ağacının altındaki köy çeşmesini hiç unutmadım.

Yeni Zelandalıydı, Türk Koleji'nde İngilizce öğretmenliği yapmak için gelmişti. Bir vesileyle arkadaşlık kurmuştu. O da benim gibi dağlarda dolaşmak istiyor, bunu seviyordu. Yamanlar Dağı'na çıkmak istedi. "Peki" dedim, şart koştu; arka taraftan, Emiralem'den dağa çıkacak, ön taraftan Karşıyaka'ya inecektik. Bir cumartesi sabahı erkenden, trenle Menemen'e gittik, sonra yürüdük, biraz sonra da dağa tırmanmaya başladık. Mayıs sonu veya haziran başları Yamanlar Dağının en güzel zamanlarıydı. Tavşanların kaçtığını, görüyorduk. Arkasında yavrularıyla keklıklar, daldan dala sıçrayan sakalar, dağ bütün azametiyle ilkbaharı, yaşıyor, yaza hazırlanıyordu. Artık hemen hemen hiç yok, altmışlı yılların sonuna kadar, mevsiminde tavşanlar, kınalı keklıklar bol bol avlanırdı, mevsiminde akşam işten eve dönerken yeni avlanmış kınalı keklık, tavşan vb. av kuşları ve hayvanları almanız mümkündü. Yamanlar keklığıyle ünlüydü. Bu 17. asrın ortalarında da böyleymiş hayvanların almanız nnda da böyleymiş. Tüccar Tavernier Eğer biri avı seviyorsa, bir kayığa biner kente iki üç mil uzaklıkta, dağlara yakın ve avın bol bulunduğu bir yerde karaya çıkar, her yerde bol av hayvanı var ve avlamadan asla eve dönülmez. İzmir'de iki üç metelik karşılığında bir kınalı keklık ya da bununla orantılı olarak diğer av hayvanları satın alabilirsiniz" diyor. (Jean Baptiste Tavernier, Tavernier Seyahatnamesi, çeviri: Teoman Tunçdoğan, Kitap Yayınevi, 2003, Sh.116)

Yamanlar'ın, NATO'nun haberleşme tesislerinin yanından, yani tepesinden dönüp kampa geldiğimiz zaman öğle olmuştu. O büyük ceviz ağacının altına, Yamanlar çeşmesinin yanına oturduk, çıkınlarımızı açtık; lop yumurta, ekmek, peynir Allah ne verdiyse yedikten ve bir süre dinlendikten sonra yola, Karşıyaka'ya doğru inişe geçtik. Şimdi herhalde kurumuştur; kayalar arasından küçük bir dere aşağı doğru akıyor, yolu üzerindeki çukurlarda yüzülecek derinlikler yaratıyordu. Birisinin başında durduk, yabancı dostum girmek istedi, girdi de. Anadan üryan soyundu, suya balıklama atladı. Bana çok garip gelmişti, yadırgamıştım.

Akşam Sefaları

"Tilla" lokantası daha sonraki olaydır, önceleri onun yerinde, iskelenin yanında, şimdi otopark olan yerde ünlü Karşıyaka Gazinosu, hanımların, beylerin yaz gecesi eğlencesiydi. Zemin beyaz çakıl taşıyla kaplanmıştı, açılır kapanır sandalyeleri, beyaz örtülü masaları, buzluğa konmuş rakı şişeleri, mezeleri, sohbet eden süslü hanımlar ve bastonlu beyleriyle yaz geceleri renklenirdi. Sırtı denize dönük yüksekçe beton sahnesinde akşamla beraber fasıl heyeti başlardı. Mutfak caddenin öbür yanındaydı, büyük beyaz önlükleri, omuzlarının hizasında geniş tepsileriyle caddeden koşuşarak geçen, servis yapan garsonlar farklı, etkileyici ve bir hayli Batılı bir görüntü veriyordu. Gazinonun hemen önünde kaldırımlarda işportacılar, özellikle buzlu tuzlu badem satan Yahudiler bir gidip bir gelirdi. Akşamın ilerlemiş saatlerinde ise monologlar, solo saz eserleriyle sahne daha da renklenirdi. Bizi ilgilendiren, uykumuz gelse de, görmek için kendimiz zorladığımız, o zamanki deyimle kazbekler, yani Kazaklardı. Önce gündüz, Kazak kıyafetleriyle faytonlarla caddelerde dolaşırlardı. Akşam ise başta Şeyh Şamil çeşitli Kazak oyunları oynanırdı. Sıra, bir Kazak'ın alt dudağı ile dişlerinin arasına bıçak yerleştirip bir baş hareketiyle bıçağı istediği yere, hedefe (bu çoğu zaman genç bir kızın önünde durduğu tahta bir pano olurdu) bıçakları saplama gösterisine geldiği zaman hepimizin nefesi kesilirdi. Zaten bütün gece kendimizi zorlar bastıran uykumuzu dağıtır, bu gösteriyi beklerdik!

Şimdi Osmanbey Parkı veya çocuk bahçesi, önceleri aynı isimle bir gazino da orada vardı. Karşıyaka'nın yaz gecelerinin renklerinde birisiydi; fasıl heyetleri, şarkılar, monologlar ve Kazaklar...

İkinci Dünya Savaşı'nın ilerleyen günleriyle birlikte hepsi sona erdi. Karşıyakalılar yine akşamüzerleri Yalı'da iskeleye şimdi nikâh dairesinin bulunduğu yer arasındaki bölümde toplanıyor, akşam gezintilerini aksatmıyordu. Yine bisikleti olanlar on beş yirmi kişilik gruplar halinde bisikletli gezintilerin tadını, çıkartıyordu. Ama artık giderek bazı şeyler değişiyor, savaşın hüznü ve sıkıntıları, şehri sarmaya başlıyor du. Dikkatler körfezde kayık sefalarının yerine İzmir semalarında gecenin karanlıklarında, doğudan batıya, kuzeyden güneye, çekilmiş ışıktan iki büyük kılıç gibi, karanlıklarda eğitim uçuşu yapan uçakları yakalamaya çalışan iki ışıldığın üzerinde toplanmıştı. Sakız biçimi evlerin demir kepenkleri karartma günlerinde Karşıyakalılara büyük kolaylıklar sağladı, kapanınca dışarıya ışık sızdırmıyorlardı. Avrupa'da savaş bütün şiddetiyle sürüyordu.

Bir süre sonra babamın yeni bir ilçeye tayini nedeniyle Karşıyaka'dan ayrıldım.

Dönüş

1950 yılında Karşıyaka'ya yeniden döndüm., bir daha da hiç ayrılmadım. Artık çocukluk hatta delikanlılık dönemini geçirmiş, üniversite eğitimini tamamlamış genç bir adamdım. Karşıyaka değişmişmiydi? Farkında değildim, yaşama bıraktığım yerden devam ediyordum. En azından yaşamın ana hatları kendini koruyordu. Kitapçı İhsan, Dr. Celal, Tütüncü Haydar vb. hepsi yerli yerindeydi. Gazinolar susmuş, Sahilde yerine Tilla açılmıştı. Tek fark artık sahilde kimse mayolarla dolaşmıyor, hemen evinin önünden denize girmiyordu. Bir süre sonra Karşıyakalıların banyo dedikleri özel iskele ve denize girme yerleri de kaldırılıp yıkılacak, yeni bir yaşama doğru, hızla değilse bile adım başlanacaktı. Savaş bitmiş, ülkede ve dünyada bu yük değişimler başlamıştı. Arkasından NATO ve Amerikalılar geldi, bu değişimi hızlandırdı. İzmir yaşamında kanımca önemli etkileri olan ve aşağı yukarı otuz yıl süren bu zaman dilimi (Nato'lu İzmir) üzerinde ayrıca durulmalıdır.

Karşıyaka'dan, önce ilkokul öğrencisi sonra da ortaokulu bitirmek üzere bir çocuk olarak iki defa ayrıldım. Anadolu'nun çeşitli küçük kasabaları , sonra da İstanbul... Şaşkınlıklarım hala aklımda. İzmir, özellikle Karşıyaka'daki yaşam, ülkemizde o zamanlar bir benzeri olmayan yaşamdı. İstanbul'da bile! Sanki İzmir bu bu ülkenin, bu toplumun şehri değildi, evler de, sokaklar da bir başka türlü, insanlar bir başka insanlardı; farklı bakıyor, farklı konuşuyorlardı... Yoksa bana mı öyle geliyordu, çocukluk yıllarımdan özelemlerinden bir türlü kurtulamıyor muydum? Hayır! O zamanlar Anadolu, terk edilmiş bir dünyanın kasabaları, köyleri ve şehirleri gibiydi.

İki üç yıl oluyor, konuşuyorduk, soru hangimizin aklına geldi şimdi hatırlamıyorum: “Ya rahmetli babamız İzmir'den ayrılmak, Anadolu da memuriyet kabul etmek zorunda kalmasaydı?” Ama ikimizin de cevabı aynı oldu; şüphesiz, başka insanlar olacaktık. Abim Attilâ İlhan ilkokulu (Karşıyaka Cumhuriyet İlkokulu) yeni bitirmişti, ben ilkokul öğrencisiydim. Karşıyaka'nın (şimdi daha iyi değerlendirebiliyorum) daha çok bir İtalyan şehrine veya Güney Fransa taşrasına yakın ama Anadolu, hatta İstanbul yaşamına katiyen benzemeyen yaşamından, havasından bir günde Orta Anadolu bozkırıyla yüz yüze gelmenin şaşkınlığı unutulur gibi değildi. Saz damlı evler, toprak, kışları ayak bileklerine kadar çamur sokaklar, asıl önemlisi, hemen her yerde mandalar (o zamana kadar hiç görmemiştik), inekler, pisliklerini toplayıp tezek yapmak için ineklerin arkasından koşan, avuçlarını açan kadınlar, çocuklar ve boyunlarındaki çivili kurt tasmalarıyla mağrur karabaşlar. Nerede iri yarı bir köpek görsem, hâlâ yolumu değiştiririm, korkarım. Ben ilkokul öğrencisiydim; bir gün öğretmenimiz resim-iş dersinde, herkes İsteddiği resmi yapsın” dedi ben de yapabileceğim tek resmi resim defterime yaptım. Bu, Karşıyaka'da öğrendiğim bir körfez vapuru resmiydi. Büyük bir olay oldu, ben de şaşırđım, sınıf arkadaşlarım başıma toplandı, “bu ne resmi?” diye sordular. “Vapur resmi” dedim, bunu "vapur nedir?" sorusu izledi. Açıklamaya çalıştım, kaçınılmaz soruyla yüz yüze geldim: “Deniz nedir?” Nedenleri farklı da olsa hepimiz hayretler içindeydik. Hâlâ aklıma geldikçe şaşmamak elimden gelmiyor; okula giderken, bazen sokakta kadınlarla karşılaşıyordum, henüz ilkokul dördüncü sınıf öğrencisiydim, beni görünce yüzlerini çarşaflarıyla kapatıyor, sırtlarını dönerek geçmemi bekliyorlardı.

İlgin'dan sonra Balya, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın vefatı arkasından babamın doğuya tayini, bizim okula devam etmek için tekrar Karşıyaka'ya dönüşümüz ve İkinci Dünya Savaşı. Karşıyaka istasyonundan tekrar Anadolu'ya, Bahçe'ye doğru yola çıktığımızda çok şey değişmişti. İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı sefalet, hastalıklar, korku ve mahrumiyet, asıl önemlisi güvensizlik, kötü koşulları daha da kötüleştirmişti. Bakımsız -terk edilmiş de denebilir- sokaklar, korku veren harap duvarlarıyla terk edilmiş gibi duran evler, çekingenlikten öte korkak köylüler... Ne kadar kötü koşullar içinde olursa olsun, bir Karşıyaka çocuğunun bunları anlamasına imkân yoktu. Anadolu'da o zaman yaşadığım yerler, şehirler, kasabalar, İzmir ve Karşıyaka ile aynı ülkenin şehirleri, kasabaları olamazdı. Muhakkak terk edilmiş bir ülkedeydim.

Sonra tekrar Karşıyaka! Yaşlanmıştı, yeni bir yaşama ayak uydurmaya çalışıyor görünse de, aslında eski günleri korumaya çalışıyordu. Çok çalıştı, ama gücü yetmedi, başaramadı.

Sonra birden her şey değişti.

Yoksa değişen ben miydim?

Karşıyaka çocuklarının hiçbiri yok artık!

Cengiz İlhan ve ruhaniyesi eski adı Nermin İlhan.
Neslihan Camalı ile bir anıya göre.

Cengiz ve Atilla İlhan
İstanbul'da İyık
Lisesi'nde okurken.

Cengiz İlhan
ve çocukları ile...

Çolpan İlhan.

Cengiz ve Atilla İlhan.

Teşpe Ken Hırsıya, Cengiz ve Atilla İlhan Çeng'e'de.

Av. Cengiz İlhan
(1927-2011)